

Ярослав Яковчук,

аспірант кафедри конституційного права та галузевих дисциплін Навчально-наукового інституту права Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4659-9050>

ФОРМУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Розглянуто особливості формування та впровадження політики відновлення в регіонах України та роль місцевих органів державної влади у цьому процесі.

Проаналізовано особливості складання планів відновлення та розвитку й програми комплексного відновлення областей та м. Києва. Значну увагу зосереджено на ролі військових адміністрацій як тимчасових органів державної влади. Зазначено, що основою під час формування та впровадження заходів відновлення регіонів має бути принцип «знизу вгору», децентралізований процес відбудови, що є найкращим способом досягнення цілей сталого розвитку області.

Проаналізовано досвід України у відновленні східних областей, виділено актуальні проблеми, що не сприяли досягненню передбачених заходів, та запропоновано заходи щодо попередження таких наслідків під час формування політики відновлення, зокрема: під час формування планів та програми відновлення потрібно здійснити реальну оцінку стану негативних впливів та їх наслідків (збитків) на певний регіон, визначити пріоритети для забезпечення соціальної справедливості та добробуту населення, сформувати перелік та зміст винятково першочергових заходів, що необхідно вжити для швидкого відновлення області та прискорення економічного розвитку.

Зроблено висновок, що заходи із відновлення потрібно впроваджувати відповідно до комплексного підходу, на належному рівні координації між центральними та регіональними органами державної влади із впровадженням моніторингу та оцінювання прийнятих рішень, що дасть змогу забезпечити сталу політику і сталий розвиток України. Запровадження першочергових заходів із відновлення прямо залежить від дії військової адміністрації та її взаємодії з центральними органами державної влади, із суб'єктами господарювання та громадським суспільством.

Ключові слова: місцеві органи державної влади, виконавча влада, регіональна політика, військові адміністрації, відновлення регіонів, сталий розвиток регіонів.

Yakovchuk Ya. V.

The formation and implementation of recovery policy in the regions of Ukraine

The article examines the peculiarities of the formation and implementation of recovery policy in the regions of Ukraine and the role of local public authorities in this process.

The peculiarities of drawing up recovery and development plans and programmes for comprehensive recovery of regions and the city of Kyiv are analysed. At the same time, considerable attention is paid to the role of military administrations as temporary public authorities. It is noted that the bottom-up principle, a decentralised reconstruction process, should be the basis for the formation and implementation of regional recovery measures, which is the best way to achieve the goals of sustainable development of the region.

The Ukraine's experience in restoring the eastern regions is analysed. It is identified the current problems that did not contribute to the achievement of the envisaged measures, and proposes measures to prevent such consequences in the course of formulating the recovery policy, in particular: when formulating recovery plans and programmes, a real assessment of the state of negative impacts and their consequences (damages) on a particular region should be made, priorities should be identified to ensure social justice and welfare of the population, and a list and content of exclusively priority measures should be formed which are not necessary for the

It is concluded that the implementation of recovery measures should be comprehensive, carried out at the appropriate level of coordination between central and regional public authorities with the introduction of monitoring and evaluation of decisions made, which will ensure sustainable policy and sustainable development of Ukraine. At the same

time, the implementation of priority recovery measures directly depends on the actions of the military administration and its interaction with central government agencies, business entities and civil society.

Keywords: *local public authorities, executive power, regional policy, military administrations, regional recovery, sustainable development of regions.*

Постановка проблеми. Війна в Україні завдала значних збитків і нерівномірно вплинула на розвиток регіонів та на державу. Незважаючи на те, що обстріли та руйнування територій України тривають, сьогодні відновлення регіонів є надзвичайно важливим для України з точки зору необхідності створення належних умов для забезпечення життєдіяльності регіону та добробуту громадян. У такому аспекті неабияку роль у цьому процесі відіграють місцеві органи державної влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обговорення питань відновлення України розпочалося після анексії Автономної Республіки Крим та окупації територій Донецької і Луганської областей. Зокрема, С. В. Іванов у праці «Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України (2019)» проаналізував досвід економічного відновлення та розвитку Німеччини, Японії, Південної Кореї та Грузії після воєн та розглянув заходи, послідовна реалізація яких дозволить Україні реконструювати економіку та реалізувати свій потенціал розвитку [1]. Повномасштабна війна в Україні, окупація, а в подальшому звільнення територій призвели до актуальності розгляду питань відновлення регіонів та держави. Вчені зосередили свою увагу на багатьох аспектах відновлення України [2; 3], так і на окремих сферах життєдіяльності держави, зокрема: на відновленні економіки [4], енергетики [5], землі [6] тощо. Водночас розгляд питань саме діяльності місцевих органів державної влади під час відновлення та відбудови регіонів ще мало досліджено, що зумовлює актуальність дослідження цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з невід'ємних складових державної політики будь-якої країни світу є регіональна політика, що має забезпечити сталий розвиток відповідної території держави із врахуванням певних її особливостей [7, с. 257]. Сталий розвиток регіонів був визначений як основний принцип державної регіональної політики у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [8], як генеральний вектор у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 р. [9].

Водночас сталий розвиток регіонів напряму залежить від місцевих органів державної влади, адже саме вони розробляють регіональні стратегії розвитку та плани заходів з її реалізації, програми економічного і соціального розвитку областей. Саме в регіональних стратегіях розвитку областей визначаються тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку областей та м. Києва, стратегічні цілі, пріоритети розвитку регіону на відповідний період; оперативні цілі, що забезпечать досягнення стратегічних цілей; основні завдання, етапи, механізми їх реалізації та джерела фінансування; систему моніторингу та оцінювання реалізації регіональної стратегії розвитку [10]. Наприклад, відповідно до Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 р. пріоритетними цілями розвитку області є забезпечення високої якості життя населення на всьому просторі регіону; створення чистого навколишнього середовища на всьому просторі регіону; побудова конкурентоспроможної та смарт-спеціалізованої просторової економіки з високою доданою вартістю; забезпечення інвестиційно привабливого клімату в регіоні і створення інноваційної та інвестиційної інфраструктури; у забезпечення європейського рівня управління та самоврядування в регіоні [11]. Цілями розвитку Львівської області відповідно до Стратегії розвитку Львівської області на 2021–2027 рр. є перетворення Львівщини на територію європейських цінностей та високої якості життя, можливостей для розвитку особистості та бізнесу, регіону з конкурентоспроможною інноваційною економікою, чистим довкіллям, збереженою культурною спадщиною [12].

Сьогодні неможливо забезпечити сталий розвиток регіонів без відновлення. Адже ті пріоритетні цілі розвитку областей сьогодні не можуть здійснюватися без вжиття першочергових заходів для подолання наслідків збройної агресії російської федерації та створення необхідних умов для забезпечення життєдіяльності регіону та добробуту населення.

Відповідно до ст. 1 Закону України від 05.02.2015 № 156-VIII «Про засади державної регіональної політики» відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України є комплексом «першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового та громадського призначення до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішньо переміщених осіб та біженців, створення сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання» [10].

Законом України від 12 травня 2022 року № 2254-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» введено нове поняття – програма комплексного відновлення області, території територіальної громади [13]. Так, зокрема, відповідно до п. 9¹ ст. 1 Закону України від 17 лютого 2011 № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) – це обласна або місцева програма відновлення територій, яка визначає основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення і охоплює комплекс заходів для забезпечення відновлення території відповідної області, території територіальної громади (її частини), яка постраждала внаслідок збройної агресії проти України або в якій сконцентровані соціально-економічні, інфраструктурні, екологічні чи інші кризові явища» [14].

Відповідно до Порядку використання коштів з рахунка «Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2022 року № 879 відновлення зруйнованого майна та інфраструктури – розроблення проектної документації та проведення її експертизи в установленому законодавством порядку, придбання об'єктів нерухомості на заміну знищених, будівництво, поточний ремонт (залізничний транспорт, дорожнє господарство, авіаційний транспорт, морський транспорт, внутрішній водний транспорт (крім рухомого майна), об'єкти туристичного призначення, електронні комунікаційні мережі; об'єкти соціальної сфери, житлово-комунального господарства, житлові об'єкти та об'єкти будівництва) [15].

Саме обласні державні адміністрації та Київська міська державна адміністрація відповідно до Закону України від 09.07.2022 № 2389-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [16], наділені повноваженнями розробляти плани відновлення та розвитку регіонів та надавати їх на затвердження до Кабінету Міністрів України.

Таким чином, поряд з розробкою регіональної стратегії розвитку, плану заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку, програм економічного й соціального розвитку області, районів та міста Києва, місцеві державні адміністрації наділені повноваженнями складати плани відновлення та розвитку й програми комплексного відновлення областей та м. Києва.

Основою під час формування та впровадження заходів відновлення регіонів має стати принцип «знизу вгору», децентралізований процес відбудови, що є найкращим способом досягнення цілей сталого розвитку області. Саме органи місцевої влади знають проблеми та реальні потреби, з якими стикається їхній регіон, саме вони можуть залучати до формування та впровадження заходів відновлення та розвитку регіонів громадське суспільство та суб'єктів господарювання, використовувати свої повноваження для прийняття управлінських рішень на місцях.

Варто зауважити, що відповідно до Закону України від 12.05.2015 № 389-VII «Про правовий режим воєнного стану» місцеві державні адміністрації набули статусу відповідних військових адміністрацій на території України після введення воєнного стану «...для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян» [17]. Такі військові адміністрації є тимчасовими державними органами, що реалізують виконавчу владу на місцях і забезпечують у відповідному регіоні реалізацію державної регіональної політики. Військові адміністрації мають значно ширші повноваження, ніж державні адміністрації чи органи місцевого самоврядування, це зумовлено необхідністю оперативного і швидкого прийняття рішень в умовах дії воєнного стану [18, с. 50].

Процес відновлення регіонів надзвичайно складний і саме органи державної влади на центральному та регіональному рівнях мають сформувати не лише надійне підґрунтя для впровадження процесів відновлення соціально-економічної інфраструктури України, а й здійснити провадження першочергових таких заходів, а також забезпечити контроль за їх провадженням. Складність цього процесу полягає в тому, що в Україні протягом довгих років існувало нерівномірність регіонального розвитку і рівня життя населення [19], збройна агресія російської федерації та тимчасова окупація Автономної Республіки Крим, а також частково Донецької та Луганської областей поглибила розрив у рівнях розвитку регіонів, економіка регіонів Півдня та Сходу України зазнала суттєвих трансформацій внаслідок збройної агресії [9], а повномасштабна війна призвела до нерівномірних безпрецедентних масштабних ушкоджень і руйнувань у різних областях.

Як висновок з вищезазначеного, сьогодні саме військові адміністрації як тимчасові місцеві органи державної влади, наділені повноваженнями формувати та впроваджувати заходи про відновлення території певної області. Крім того, військові адміністрації уповноважені здійснювати ці повноваження не лише протягом дії воєнного стану, а також протягом 30 днів після його припинення чи скасування [17].

Сьогодні військові адміністрації, а надалі й місцеві державні адміністрації розробляють проєкт плану відновлення та розвитку регіонів із врахуванням наявного потенціалу та перспективи спеціалізації території. Такий проєкт плану відновлення розвитку регіонів подається до Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, що є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики в Україні [20].

Щодо програми комплексного відновлення області, то відповідно до Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них, така програма комплексного відновлення області розробляється за рішення голови військової (обласної державної) адміністрації, яке оприлюднюється на офіційному вебсайті та на офіційній сторінці у соціальних мережах такої держадміністрації, через місцеві засоби масової інформації, а також надсилається до виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, території територіальних громад, яких входять до складу області [21].

Програма комплексного відновлення області охоплює всі сфери життя та містить декілька розділів, зокрема:

- 1) загальний опис області, про регіональну стратегію розвитку, аналіз щодо її актуальності та ступеня реалізації;
- 2) інформацію про наявність містобудівної документації на території області, аналіз щодо її актуальності та ступінь її реалізації;
- 3) аналіз негативних впливів (зокрема бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій) та оцінку їхніх наслідків (збитків), що призвели до необхідності розроблення програми;
- 4) загальні підходи та пропозиції щодо комплексного відновлення, розвитку території області та заходи для їх реалізації з урахуванням норм і нормативів щодо просторового планування та землекористування, захисту навколишнього природного середовища та природних ресурсів, забезпечення населення закладами і послугами, що в них надаються, охорони культурної спадщини, розвитку транспорту та інженерної інфраструктури тощо;
- 5) інформацію щодо необхідності підготовки території (зокрема здійснення розмінування, демонтажу зруйнованих будівель та споруд, рекультивациі земель);
- 6) аналіз ресурсів території для відновлення життєдіяльності області, інформацію щодо технічної можливості, економічної доцільності відновлення населених пунктів (територій), що постраждали внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій, а також відновлення інженерно-транспортної, енергетичної інфраструктури, інфраструктури електронних комунікаційних мереж, об'єктів водогосподарської інфраструктури (зокрема інженерної інфраструктури меліоративних систем);
- 7) обґрунтовано пропозиції щодо відновлення навколишнього природного середовища, збереження та розвитку природоохоронних територій та об'єктів;
- 8) обґрунтовано пропозиції щодо зміни функціонального призначення окремих територій області з урахуванням забудови та наявної містобудівної документації або щодо перенесення об'єктів виробничої сфери (які впливають на інтереси декількох територіальних громад);
- 9) попередній фінансово-економічний розрахунок заходів для забезпечення комплексного відновлення області; пропозиції щодо джерел фінансування заходів для забезпечення комплексного відновлення області [21].

Невід'ємною складовою програми комплексного відновлення області є план реалізації такої програми, який охоплює перелік та зміст заходів, їх відповідальних виконавців, строки та індикатори реалізації.

Варто зауважити, що Україна має досвід вжиття заходів із відновлення та розбудови миру в східних регіонах України. Зокрема, ще у 2014 р. Кабінет Міністрів України видав розпорядження, яким затверджено План заходів з організації відновлення пошкоджених (зруйнованих об'єктів) соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та системи забезпечення життєдіяльності на території Донецької та Луганської областей. До першочергових заходів належать такі: створення штабів з організації та відновлення об'єктів соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та систем забезпечення життєдіяльності населених пунктів, визначення переліків об'єктів інфраструктури, що потребують першочергового

відновлення та забезпечення визначення обсягу руйнувань, обстеження несучої здатності будівель, що потребують першочергового відновлення, об'єктів інфраструктури, виготовлення відповідної проектно-документації, розробка та прийняття нормативно-правових актів щодо запровадження спрощеної процедури затвердження проектно-документації (дефектні акти, креслення, ескізи, кошториси), спрощення порядку виконання відновлювальних робіт на автомобільних дорогах, щодо фінансування за рахунок резервного фонду державного бюджету першочергових проектів з відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та систем забезпечення життєдіяльності на території Донецької та Луганської областей [22].

Виконання цих завдань і заходів було більш фрагментарне, була відсутня координація дій, спрямованих на відновлення. Згодом прийнято Державну цільову програму відновлення та розбудови миру в східних регіонах, що була спрямована на розвиток Донецької та Луганської областей (крім тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській області), а також Дніпропетровської, Запорізької, Харківської області, тобто на територію регіонів, розвиток яких зазнав негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України. Ця цільова програма охоплювала заходи за трьома стратегічними компонентами: відновлення критичної інфраструктури та соціальних послуг в основних сферах; економічне відновлення; підвищення соціальної стійкості, розбудова миру та громадської безпеки [23]. Однак у 2018 р. розпочато виконання 74 з 181 передбачених заходів, що становило 41% від запланованого [24], у 2019 р. розпочато виконання 57 із 191 заходів, що становило 30% від запланованого [25]. Невиконання всіх запланованих заходів призвело до того, що строк виконання цієї державної цільової програми було продовжено ще на три роки [26].

У звіті ОБСЄ «Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління» (2022) основними викликами для України під час запровадження першочергових заходів із відновлення регіонів визначено: збільшення регіональних економічних та демографічних розбіжностей і відмінностей у рівні добробуту, фрагментарну структуру фінансування регіонального розвитку, а також помітні розбіжності в адміністративних, кадрових і фінансових можливостях регіонів [27].

З метою попередження вищезазначених проблем планування відновлення регіонів має охоплювати:

1) реальну оцінку стану негативних впливів та їхніх наслідків (збитків) на певний регіон. Наприклад, негативні наслідки на територіях, де велися чи ведуться бойові дії або тимчасово окуповані території чи звільнених територій від російських військ Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей та м. Києва, будуть суттєво відрізнятися між собою, а тому і плани відновлення мають містити різні першочергові заходи [28];

2) визначення пріоритетів для забезпечення соціальної справедливості та добробуту населення: відновлення об'єктів критичної інфраструктури (паливно-енергетичний сектор, цифрові технології, захист інформації, системи життєзабезпечення (комунальні послуги (постачання теплової енергії, гарячої води, централізоване питане водопостачання, водовідведення), харчова промисловість та агропромисловий комплекс, охорона здоров'я, ринки капіталу та організовані товарні ринки, фінансовий сектор, транспорт і пошта, промисловість, сектор громадської безпеки, цивільний захист населення і територій, міграція, охорона навколишнього природного середовища, сектор оборони, національна безпека, правосуддя, соціальний захист, державна влада та місцеве самоврядування), соціальної інфраструктури (заклади освіти, заклади охорони здоров'я), об'єктів житлового фонду [29];

3) перелік та зміст винятково першочергових заходів, що необхідно вжити для швидкого відновлення області та прискорення економічного розвитку.

Відновлення України та вступ до ЄС мають бути пов'язані між собою, стати не лише каталізатором прогресу у всіх реформах, а й радикальним поліпшенням інституцій. Досвід країн-членів ЄС показує, що країни, які швидко запроваджували реформи, наразі перебувають у кращому стані, ніж ті, у яких реформування відбувалося повільно [30]. Україна має продемонструвати, що європейські цінності є фундаментальними під час провадження заходів щодо відновлення території держави та прискорення економічного зростання.

Висновки. Заходи щодо відновлення потрібно запроваджувати відповідно до комплексного підходу, здійснювати на належному рівні координацію між центральними та регіональними органами державної влади із впровадженням моніторингу та оцінювання прийнятих рішень, що дасть змогу забезпечити сталу політику і сталий розвиток України. Водночас запровадження першочергових заходів із відновлення пря-

мо залежить від дій військової адміністрації та її взаємодії з центральними органами державної влади, із суб'єктами господарювання та громадським суспільством.

Список використаних джерел

1. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1 (686). С. 72–89.
2. Купріянова А. О. Аналіз змін до законів України в умовах воєнного стану у сфері виконання судових рішень. Прогнозовані наслідки цих змін для економічного відновлення держави. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2022. № 10(56). С. 81–85. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2022-10>
3. Гришко В. І., Киричук Б. С. Євроінтеграція як запорука післявоєнного відновлення України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 1. С. 30–36. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.1.5>
4. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*, № 42. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>
5. Кириленко О. В., Снежкін Ю. Ф., Басок Б. І., Базєєв Є. Т. Енергетика України: ймовірні сценарії відновлення та розвитку. *Вісник НАН України*. 2022. № 9. С. 22–37. <https://doi.org/10.15407/visn2022.09.022>
6. Лісова Т. В. Правовий механізм відновлення земель: окремі аспекти. *Актуальні проблеми держави і права*. 2022, № 93, С. 20–29. <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i93.3310>
7. Державна політика: підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#n11> (дата звернення: 10.05.2023).
9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2023).
10. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
11. Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).
12. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021–2027 років. URL: <https://loda.gov.ua/documents/49999> (дата звернення: 06.05.2023).
13. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності : Закон України від 12 травня 2022 року № 2254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text> (дата звернення: 05.05.2023).
14. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
15. Деякі питання фінансування робіт з відновлення зруйнованого майна та інфраструктури : постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2022 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій : Закон України від 09.07.2022 № 2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
17. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 04.05.2023).
18. Дуліба Є. Особливості організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 4. С. 46–55. DOI:10.35774/app2022.04.046
19. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року : постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.05.2023).

20. Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України : постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2015 № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.05.2023).
21. Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них: постанова Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2022 року № 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
22. Про затвердження плану заходів з організації відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та систем забезпечення життєдіяльності на території Донецької та Луганської областей: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 1002-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2014-%D1%80#n7> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
23. Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України : постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1071. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.05.2023).
24. Звіт про виконання Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України за 2018 рік. URL: <https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/43940750-7557-11e9-ac50-d7a53d5522f0.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).
25. Звіт про виконання Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України за 2019 рік. URL: <https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/7a7a8a70-9b33-11ea-a907-613681af3d32.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).
26. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 р. № 710 і від 13 грудня 2017р. № 1071: постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1026-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
27. OECD. *Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance*, OECD Multi-level Governance Studies, OECD Publishing, Paris, 2022. <https://doi.org/10.1787/63a6b479-en> (дата звернення: 25.04.2023).
28. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : наказ Мінреінтеграції від 22.12.2022 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22/ed20221231#n15> (дата звернення: 10.05.2023).
29. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури: постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
30. Відбудова України: принципи та політика / за ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Б. Ведер ді Мауро. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf (дата звернення: 02.05.2023).

References

1. Ivanov, S. V. (2019). Ekonomichne vidnovlennia i rozvytok krain pislia zbroinykh konfliktiv ta voien: nevtracheni mozhlyvosti dlia Ukrainy. [Economic Recovery and Development Ocountries After Armed Conflicts and Wars: Ukraine's Opportunities That Have Not Lost Yet]. *Ekonomika Ukrainy - Ukraine economy*, 1 (686), 72-89 [in Ukrainian].
2. Kupriianova, A. O. (2022). Analiz zmin do zakoniv Ukrainy v umovakh voiennoho stanu u sferi vykonannia sudovykh rishen. Prohnozovani naslidky tsykh zmin dlia ekonomichnoho vidnovlennia derzhavy [Analysis of Changes to the Laws of Ukraine Under the Conditions of Marital Law in the Field of Enforcement of Court Decisions. Forecasted Consequences of These Changes for the Economic Recovery of the State]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya : Yurydychni nauky - International scientific journal «Internauka». Series: Legal Sciences*, 10 (56), 81-85 [in Ukrainian].
3. Hryshko, V. I. & Kyrychuk, B. S. (2022). Yevrointehratsiia yak zaporuka pisliavoiennoho vidnovlennia Ukrainy: aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku [European integration as a key to the post-war recovery of Ukraine: current problems and prospects for development]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys - South Ukrainian legal journal*, 4 (1), 30-36. Retrieved from <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.1.5> [in Ukrainian].

4. Khmarska, I., Kucheriava, K., & Klimova, I. Osoblyvosti pisliavoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy. [Features Of The Post-War Recovery Of The Economy Of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and Society*, 42 [in Ukrainian].
5. Kyrylenko, O. V., Sniezkin, Yu. F., Basok, B. I., & Bazieiev, Ye. T. (2022). Enerhetyka Ukrainy: ymovirni stsenarii vidnovlennia ta rozvytku [Ukraine's Energy: Probable Scenarios Of Recovery And Development] *Visnyk NAN Ukrainy - Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 9, 22–37 [in Ukrainian].
6. Lisova, T. V. (2022). Pravovyi mekhanizm vidnovlennia zemel: okremi aspekty. [Legal mechanism of land restoration: some aspects]. *Aktualni problemy derzhavy i prava - Actual problems of the state and law*, 93, 20-29 [in Ukrainian].
7. *Derzhavna polityka [State policy]: pidruchnyk*. Kyiv: NADU, 2014 [in Ukrainian].
8. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku [On approval of the State Regional Development Strategy for the period up to 2020]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2014 Aug. 06) № 385*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#n11> [in Ukrainian].
9. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky [On the approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2020 Aug. 08) № 695*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
10. *Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky [On the Principles of State Regional Policy]: Zakon Ukrainy (2015 Feb. 05) № 156-VIII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> [in Ukrainian].
11. *Stratehiia rozvytku Kharkivskoi oblasti na 2021-2027 roky [Development strategy of the Kharkiv region for 2021-2027]*. Retrieved from <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf> [in Ukrainian].
12. *Stratehiia rozvytku Lvivskoi oblasti na period 2021-2027 rokiv [Development strategy of Lviv region for the period 2021-2027]*. Retrieved from <https://loda.gov.ua/documents/49999> [in Ukrainian].
13. *Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo pershocherhovykh zakhodiv reformuvannia sfery mistobudivnoi diialnosti [On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Priority Measures to Reform the Sphere of Urban Development]: Zakon Ukrainy (2022 May 12) № 2254-IX*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text> [in Ukrainian].
14. *Pro rehuliuвання mistobudivnoi diialnosti [On regulation of urban development]: Zakon Ukrainy (2011, Feb. 17) № 3038-VI*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> [in Ukrainian].
15. *Deiaki pytannia finansuvannia robit z vidnovlennia zruinovanoho maina ta infrastruktury [Some issues of financing work on the restoration of destroyed property and infrastructure]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2022 July 29) № 879*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
16. *Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zasad derzhavnoi rehionalnoi polityky ta polityky vidnovlennia rehioniv i terytorii [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on the Principles of State Regional Policy and Policy of Restoration of Regions and Territories]: Zakon Ukrainy (2022, July 09) № 2389-IX*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> [in Ukrainian].
17. *Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [On the legal regime of martial law]: Zakon Ukrainy (2015 May 12) № 389-VII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
18. Duliba, Ye. (2022). Osoblyvosti Orhanizatsii Diialnosti Mistsevykh Orhaniv Vykonavchoi Vlady Ta Orhaniv Mistsevoho Samovriaduvannia Pid Chas Voiennoho Stanu [The Peculiarities Of Organization Of Activity Of Local Executive Authorities And Local Self-Government Authorities During The Martial Law]. *Aktualni problemy pravoznavstva - Actual problems of jurisprudence*, 4, 46-55 [in Ukrainian].
19. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2015 roku [On Approval of the State Strategy for Regional Development for the Period up to 2015]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2006, July 21)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
20. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo rozvytku hromad, terytorii ta infrastruktury Ukrainy [On approval of the Regulation on the Ministry of Development of Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2015 June 30) № 460*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

21. *Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia, provedennia hromadskoho obhovorennia, pohodzhennia program kompleksnoho vidnovlennia oblasti, terytorii terytorialnoi hromady (ii chastyny) ta vnesennia zmin do nykh* [On approval of the Procedure for the development, holding of public discussion, approval of programs for the comprehensive restoration of the region, the territory of the territorial community (its part) and amendments to them]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2022 Oct. 14) № 1159. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
22. *Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z orhanizatsii vidnovlennia poshkozhenykh (zruinovanykh) ob'ektiv sotsialnoi i transportnoi infrastruktury, zhytlovoho fondu ta system zabezpechennia zhyttiediialnosti na terytorii Donetskoï ta Luhanskoï oblastei* [On approval of the action plan for the organization of restoration of damaged (destroyed) objects of social and transport infrastructure, housing and life support systems in the territory of Donetsk and Lugansk regions]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy (2014 Oct. 16) № 1002-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2014-%D1%80#n7> [in Ukrainian].
23. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi prohramy vidnovlennia ta rozbudovy myru v skhidnykh rehionakh Ukrainy* [On Approval of the State Target Program for Restoration and Development of Peace in the Eastern Regions of Ukraine]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2017 Dec. 13) № 1071. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
24. *Zvit pro vykonannia Derzhavnoi tsilovoi prohramy vidnovlennia ta rozbudovy myru v skhidnykh rehionakh Ukrainy za 2018 rik* [Report on the implementation of the State Targeted Recovery and Peacebuilding Program in the eastern regions of Ukraine for 2018]. Retrieved from <https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/43940750-7557-11e9-ac50-d7a53d5522f0.pdf> [in Ukrainian].
25. *Zvit pro vykonannia Derzhavnoi tsilovoi prohramy vidnovlennia ta rozbudovy myru v skhidnykh rehionakh Ukrainy za 2019 rik* [Report on the implementation of the State Targeted Recovery and Peacebuilding Program in the eastern regions of Ukraine for 2019]. Retrieved from <https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/7a7a8a70-9b33-11ea-a907-613681af3d32.pdf> [in Ukrainian].
26. *Pro vnesennia zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 zhovtnia 2016 r. № 710 i vid 13 hrudnia 2017r. № 1071* [On Amendments to the Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 11, 2016 No. 710 and dated December 13, 2017 No. 1071]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2021 Sep. 15) № 1026. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1026-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
27. OECD. *Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance, OECD Multi-level Governance Studies, OECD Publishing, Paris, 2022*. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/63a6b479-en> [in English].
28. *Pro zatverdzhennia Pereliku terytorii, na yakykh vedutsia (velysia) boiovi dii abo tymchasovo okupovanykh Rosiiskoiu Federatsiieiu* [On approval of the List of territories on which military operations are conducted (were conducted) or temporarily occupied by the Russian Federation]: nakaz Minreintehratsii (2022 Dec.22) № 309. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22/ed20221231#n15> [in Ukrainian].
29. *Deiaki pytannia ob'ektiv krytychnoi infrastruktury* [Some issues of critical infrastructure]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2020 Oct. 09) № 1109 [Some issues of critical infrastructure objects: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 09.10.2020 No. 1109]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
30. *Vidbudova Ukrainy: pryntsyipy ta polityka* [Rebuilding Ukraine: principles and policies]. Retrieved from https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.06.2023